

Скетчноутинг на заняттях гуртка для дітей з особливими освітніми потребами

Богомолова О.А.

Методист еколога – натуралістичного відділу, керівник гуртків

Позашкільного навчально – виховного об'єднання.

Анотація.

У статті розкрито особливості використання скетчу, скетчноутингу на заняттях гуртка для дітей з особливими освітніми потребами, розкрито також використання різних форм роботи скетчноутингу.

Визначені завдання, які ставить перед собою педагогічний колектив щодо створення умов для кожного учня з метою досягти мети своїми зусиллями.

Акцентується увага на формах та методах роботи, спрямованих на розвиток творчого потенціалу дітей, які потребують корекції фізичного або розумового розвитку.

Ключові слова: скетч, скетчноутинг, діти з особливими потребами, візуалізація творчості, малюнок.

Поняття «діти з особливими потребами», широко охоплює тих учнів, чії освітні проблеми виходять за межі загальноприйнятої норми.

Особливі потреби - це термін, який використовується стосовно осіб, чия соціальна, фізична або емоційна особливість потребує спеціальної уваги та послуг, надається можливість розвинути свій потенціал [7]. Отже, це діти, які мають як виняткові здібності або таланти, так і фізичні, психічні та соціальні відмінності.

Труднощі в навчанні таких дітей виникають саме через певні порушення психофізичного розвитку. Вони пов'язані з функціональними обмеженнями слуху, мовлення, академічних здібностей, навчання, уваги, координації, сприйняття та переробки інформації, гнучкості мислення та ін. Учні, які мають такі проблеми, відчувають труднощі в запам'ятовуванні та відтворенні інформації з пам'яті, концентрації уваги, застосуванні набутих знань, умінь і навичок тощо [5, с. 224].

Безперечно: діти приходять в цей світ з певними питаннями і життєвим завданням. Тому завдання педагогів – розкрити дитину в її сутності. І тут не важливо, чи це звичайний учень, чи учень з особливими потребами. Важливо знайти форми і методи роботи з кожним, допомогти йому знайти своє місце в соціумі.

Згадаймо: із шкільних років привчали конспектувати. Ми дослівно записували все сказане на уроках, лекціях. Так і привчилися робити бездумні записи, які потім не те, що перечитувати не хотілося – вони навіть у пам'яті не залишилися.

За останні роки система освіти зазнала значних змін. У цих умовах методи викладання є більш особистісно – орієнтованими, спрямованими на практичне засвоєння знань. Найбільш проста мова для пояснень складних явищ, процесів, ідей – візуальна. А тут саме образи стають тим ключиком, яким можна відкрити серце кожної дитини. Доречно з цією метою, як на нас, використати скетчи, оскільки їх завдання – це засвоєння матеріалу, створення умов для всебічного розвитку дітей з особливими потребами [2, с. 12-15].

Скетчноутинг – (англ. sketch – ескіз, note – нотувати). Отже, усе зовсім просто: нотатки-ескізи. Тобто, це спосіб фіксування інформації, який дозволяє записувати 100% почутого тексту, виділяючи з усього почутого тільки саму суть і миттєво фіксувати почуте на папері.

Як бачимо, саме скетчі одночасно активують і візуальні, і вербальні режими. Наша підсвідомість задіюється в процесі слухового сприймання, синтезу, засвоєнню ідей та вираженню їх на папері.

Скетчерами можуть використовуватись маркери, туш, гуаш, олівці. Дуже цікавий результат дає змішування: маркери + кольорові олівці, кольорові олівці + акварель. Хвиля скетчингу – це бажання малювати від руки, рукою на папері. Це щось початкове, це трансляція своєї ідеї, розвиток свого творчого «Я». Отже, саме скетчинг сприяє яскравому вираженню кожного учня як особистості.

Розглянемо 10 базових елементів, які наявні в більшості скетчів:

1. *Заголовок* – починаємо цього елемента. Пишемо тему зустрічі (уроку), малюємо спікера.

2. *Типографіка* – граємось зі шрифтами у своїх скетчах. Виділяємо великими літерами найважливіші моменти. Це може бути як речення, так і одне слово.

3. *Діаграма і малюнки* – використовуємо 5 базових елементів для зображення ідей і думок: квадрат, коло, трикутник, лінію і крапку. Із їх допомогою можна намалювати абсолютно все.

4. *Написи від руки* – записувати деякі важливі моменти звичайним почерком. Скетчі на те і скетчі, щоб поєднувати в собі візуальне та вербальне.

5. *Розділювачі* – щоб не загубитися у своєму творінні, слід використовувати різні рамочки, підкреслення, просто лінії, з допомогою яких можна відділяти одні ідеї від інших.

6. *Стрілки* – з їх допомогою можна зв'язати блоки, направити погляд у потрібній траєкторії.

7. *Маркери абзаців* – зірочки, крапочки, галочки допоможуть розставити потрібні акценти в скетчах.

8. *Іконки* – використання одного і того ж набору графічних елементів для виділення конкретної ідеї. Це з економить час (не буде потреби придумувати новий образ для одного і того ж повідомлення).

9. *Рамочки* – обводити важливі повідомлення в рамочки.

10. *Сигнатури* – підписування скетчів, якими можна поділитися з іншими. Виникає питання: як це працює?

Пояснити, чому скетчі запам'ятовуються краще, ніж прості текстові замітки, дуже просто: ідеї як слова + ідеї як зображення = мислення працює на повну.

Відповідно до теорії подвійного кодування інформації, запропонованої Апаллоном Пайвио (канадський психолог відомий своїми роботами в області психології пам'яті) в 2006 році, людський мозок використовує для обробки даних всього два канали – вербальний і візуальний [8, с. 15]. Саме тому скетчі, в яких словесне поєднане з образами, здатні повністю задіяти мислення.

Вважаємо, що використання скетчів стане в нагоді всім, хто хоче записати свої думки так, щоб вони згодом миттєво оживали в пам'яті.

Скетчноутинг – це не просто фіксація почутого, але і вираження особистості автора. Важливо доповнювати свої роботи коментаріями, гумором (нові елементи, свої особисті шрифти) [3, с. 72-76].

На першому етапі не потрібно витрачати кошти на дорогі професійні інструменти для малювання: розвинути необхідні для скетчинга навички можна, використовуючи самі звичні олівці, папір, ручку.

Учні під час занять багато конспектують, а можна організувати процес конспектування творчо, додавши трохи радості, новизни до конспекту. Це буде конспект для себе, а не для учителя. Скетчноутинг дає можливість учням створювати нові шедеври для себе. Учні, які мають особливі освітні проблеми відчувають труднощі запам'ятовування та відтворення інформації з пам'яті, концентрації уваги, застосування набутих знань, умінь та навичок тощо. Працюючи з дітьми з особливими освітніми потребами, застосовую такий спосіб запису, адже він поєднує малюнки, символи з іншими традиційними рукописними елементами.

Скетчноутинг стосується того, як ти слухаєш та схоплюєш цінні ідеї, а не того, як ти гарно малюєш [1, с. 23].

Розглянемо окремо використання скетчноутингу в роботі з різними категоріями дітей з особливими потребами.

Діти з мовленнєвими порушеннями

Учні з мовленнєвими порушеннями мають функціональні або органічні відхилення у стані центральної нервової системи. У багатьох із них спостерігаються порушення рівноваги, координації рухів, недеференційованість рухів пальців рук та артикуляцій рухів.

Під час навчання вони швидко виснажуються, втомлюються, їм притаманні дратівливість, збудливість, емоційна нестійкість, спостерігається нестійкість уваги і пам'яті, низький рівень контролю за власною діяльністю, порушення пізнавальної діяльності, низька розумова працездатність. Особливу групу серед дітей з порушеннями мовлення складають діти з розладами процесів читання і письма, зокрема, порушення опанування письма.

Впровадження скетчноутингу на уроках із дітьми, в яких спостерігаються мовленнєві порушення, дає можливість таким учням покращити обробку, застосування інформації (нового матеріалу). До того ж адаптуємо матеріал для конкретного учня [2, с. 3].

Скетчі у дітей із мовленнєвим порушенням виходять не досить привабливими, але відчувається емоційне наповнення малюнка.

Діти із затримкою психічного розвитку

Затримка психічного розвитку може зумовлюватися багатьма чинниками. Зокрема, це спадкова схильність, порушення функціонування мозку в період внутрішньоутробного розвитку, пологові ускладнення, хронічні й тривалі захворювання в ранньому дитинстві, невідповідні умови виховання тощо. Для них характерна знижена навчованість з огляду на низький рівень розумового розвитку, що проявляється у труднощах засвоєння навчального матеріалу, відсутністю пізнавального інтересу та мотивації навчання. Значна частина дітей із затримкою психічного розвитку, опанувавши скетчноутинг, засвоює програмовий матеріал краще, оскільки малюнок та відповідна атмосфера сприятимуть подоланню труднощів у навчанні. Зміст навчального матеріалу подається невеликими частинами, використовується мультимедійний підхід, заохочення, підтримка позитивної мотивації навчання [2, с. 6].

Скетчі у дітей із затримкою психічного розвитку виходять не досить привабливими, часто розмитими, але відчувається емоційне наповнення малюнка. Захопливий процес скетчноутингу перетворює урок на гру, що сприяє засвоєнню навчального матеріалу та створення на уроці атмосфери довіри

Діти із порушенням слуху

Поширеними причинами зниження слуху часто є пологові травми, інфекційні захворювання, отити, запалення, наслідки вживання певних медичних препаратів тощо. Працюючи з такою категорією дітей, слід врахувати, що учень має сидіти достатньо близько, добре бачити вчителя, однокласників. Він повинен чітко бачити артикуляційний апарат усіх учасників уроку. Звукову інформацію необхідно підкріплювати та дублювати зоровим сприйманням тексту, таблиць, опорних схем тощо.

Починаючи розмову з таким учнем, привертаємо його увагу: називаємо по імені, торкаємося його руки. Звертаючись і розмовляючи з учнем, дивимося на нього, щоб учень міг бачити усі наші рухи (артикуляцію, вираз обличчя, жести, мову тіла). Коли повідомляється складний матеріал, що містить терміни, формули, дати, прізвища, географічні назви, надаємо його учневі в письмовій формі, використовуємо роздатковий матеріал. Зазвичай в учнів із порушеннями слуху гарне візуальне сприйняття та добре розвинута фантазію. Скетчі у таких учнів виходять креативними з власним емоційним наповненням, зі своїми вигаданими героями та подіями. Маючи гарну пам'ять, вони яскраво малюють події навіть піврічної давнини. Візуали добре поєднують малюнки, символи з іншими традиційними рукописними елементами.

Діти з порушенням опорно-рухового апарату

Розлади опорно-рухового апарату спостерігаються у 5-7 % дітей і можуть бути вродженими чи набутими. У всіх цих дітей провідним порушенням є недорозвиток, порушення або втрата рухових функцій. Домінуючим серед цих розладів є дитячий церебральний параліч (близько 90%). Характерними для ДЦП є рухові розлади (паралічі, неповні паралічі), неспроможність контролювати та координувати рухи, мимовільність рухів, порушення загальної та дрібної моторики, рівноваги, просторової орієнтації.

Для таких дітей може знадобитися допоміжна техніка (від найпростіших до найскладніших). Це можуть бути, наприклад, комунікаційні дошки з малюнками, символами. Успішно використовуємо також комп'ютерні технології (від простих електронних пристроїв до складних комп'ютерних програм). Слід відзначити, що знижуються вимоги до письмових робіт таких учнів.

Для скечноутингу використовуються кольорові олівці та маркери. Малюнки дітей із порушенням опорно-рухового апарату часто абстрактні, без деталізації. Такі діти при виконанні завдання потребують допомоги педагога та більше часу для виконання скетчів.

Діти з аутичним спектром розладу

У більшості випадків діти з дитячим аутизмом здорові фізично, у них немає видимих зовнішніх недоліків. Будова мозку практично не відрізняється від середньостатистичної норми. Обмежена товариськість дитини, занурення в себе, прагнення усамітнитись може бути наслідком різних причин: боязкості, вразливості, лякливості, емоційних порушень (депресії) [2, с. 11]. Для встановлення емоційного контакту з дітьми, які мають аутичний спектр розладу, немає стандартних шляхів. Вони часто по декілька раз повторюються, відображають одне й те саме. Нового не сприймають. Можуть місяцями малювати крапки та палички. Діти з аутизмом погано запам'ятовують речі, які їм здаються не потрібними. Щоб такі учні запам'ятали казку, кожен дію приходится повторювати тижнями. Натомість діти з аутичним спектром розладу

мають чудову механічну пам'ять. Рівень інтелектуального розвитку при аутизмі може бути різним - від глибокої розумової відсталості до геніальності

Отже, як бачимо, скетчноутинг - це логічна суміш різноманітних жанрів - пейзаж, портрет, натюрморт. Він може розглядатися як інноваційний метод навчання, який можна використовувати на різних його етапах. До того ж, він універсальний: скетчноутинг можна успішно використовувати не лише із дітьми особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі, а й на уроках у масових школах.

Працюючи із дітьми з особливими потребами (різні види розладу), переконалися в тому, що саме використання скетчноутингу є однією із дієвих форм роботи з такими дітьми для успішного засвоєння ними навчального матеріалу. А саме: використовуючи візуальні підказки, підвищуємо збереження даних у пам'яті; активізуємо мозок під час створення нотаток; розроблення ідеї під час нотаток дає змогу створити логічні зв'язки між предметами; нотатки доволі компактні, тому до них легко повернутися, щоб повторити матеріал.

Мозок учнів перекидає логічні зв'язки між малюнком приблизно так само, як між сценами в кіно. Як не дивно, але дітям, на відміну від дорослих, створення таких малюнків дається практично без зусиль [7].

Скетчноутинг – нове явище в нашій дидактиці, але в нього є перспективи стати гарним засобом розвитку творчого мислення учнів. Використання скетчноутингу на уроках активізує та стимулює пізнавальну діяльність учнів, розвиває емоційну-вольову сферу, закріплює набуті комунікаційні навички, уміння.

ЛІТЕРАТУРА

1. Майк Роде. Скетчноутинг. Посібник із візуалізації дітей. 2016 С. 20- 73
Колупаєва, А.А. Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук, К.: Видавнича група «АТОЛ», 2011. - С. 3,6-8, 11-13, 23.
2. Брилін Б.А. Педагогічні проблеми організації вільного часу \ Б.А. Брилін
// Психологія і педагогіка. – 1996. №4. С. 72-76.
4. Кремень В.Г. Інтелектуальна еліта як умова суспільства знань: проблеми становлення. Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія і практика / І.С. Волощук (головний редактор) та інші. К.: Інститут обдарованої дитини, 2011. Вип 5.С. 75-78.
5. Булич Є. Г. Валеологія. Теоретичні основи валеології: навч.посібн./Є.Г. Булич, І.В. Муравов. – К.: ІЗМН,1997.- С.224 6.Сніжана Корженко Діти – аутисти бояться малювати людей <https://gazeta.ua>
- 7.Електронний ресурс (Slideshare/het/ipro-kubg/3-66049450)